

SU ÜRÜNLERİ SEKTÖRÜNÜN, TARIM SEKTÖRÜ İÇİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ

Kadir DOĞAN¹

1. Giriş

Tarım sektörü; uzun yıllar ekonominin lokomotifi olmuş, ancak son yıllarda önceliğin sanayi sektörüne kayması sonucu Türkiye ekonomisinde göreceli önemi azalmıştır. Bununla birlikte ulusal gelirimizin yaklaşık % 14'ünü ve istihdamın % 40'ını oluşturması nedeniyle tarım sektörü, ekonomik olduğu kadar sosyal sektör özelliği de taşımaktadır. Diğer taraftan, temel ihtiyaç maddelerinin üretildiği bir sektör olmasının yanı sıra, diğer sektörlerle hammadde temini, tüketim harcamaları ve ihracattaki payı sektörün sosyo-ekonomik açıdan sahip olduğu önemi arttırmaktadır.

Sahip olduğu coğrafi yapısı ve ekolojik koşullar nedeniyle tarımsal üretimde miktar ve ürün çeşitliliği yönünden büyük bir potansiyele sahip ülkemizde, kaynakların akılcı ve planlı kullanılması halinde, uluslararası rekabet ortamında varlığını kanıtlaması ve sürdürmesi, dinamik, var olan koşullara uyum gösterebilen politika seçeneklerinin belirlenmesi ve uygulanması ile mümkün olacaktır.

Son yıllarda değişen ulusal ve uluslararası koşullar yeni olanakları yaratırken, tarım ve gıda sektöründe içinde bulunduğumuz küreselleşme süreci içerisinde Avrupa Birliği ile entegrasyonda tarımsal üretimin, özellikle su ürünlerinin üretilmesi ve uluslararası pazarlarda yer almasında yeni politikalar geliştirmesi gerekmektedir.

2. Tarım Sektörünün Tanımı ve Önemi

Tarım; insanların beslenmesi gibi mutlak gereksinimlerini karşılaması yanında, ulusal gelir, istihdam, dış ticaret, tarıma dayalı sanayilere yaptığı katkılardan dolayı ulusal ekonomide önemli işlevlere sahiptir.

¹ İstanbul Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi Yetiştiricilik Bölümü, Ordu Cad. No. 200, Laleli/İSTANBUL

E-mail: kadogan@istanbul.edu.tr, dogank62@hotmail.com

Tarım sektörünü önemli kılan ve diğer sektörlerden ayıran özellikleri vardır. Bu özelliklerin en önemlisi, tarım sektörünün beslenme, barınma ve giyinme gibi zorunlu temel ürünleri üretmesi ve diğer ekonomik sektörlerle hammadde sağlamasıdır. Bu nedenle tarım sektörünün, bütün ülkeler açısından, ülke ekonomileri için büyük önemi vardır.

Tarım sektörü, genellikle doğa koşullarına bağlıdır. Bu nedenle risk fazla ve belirsizdir. Tarım ürünlerinin arz-talep esnekliği düşük, üretim periyodu diğer sektörlerle göre uzundur. Pazarlama olanaklarının zor ve diğer sektörlerle göre gelirinin düşük olması gibi etkenlerle tarım sektörü ülkelere göre değişmekle birlikte, piyasa ekonomisinin en yaygın uygulandığı ülkeler dahil bir çok ülkede üretim-tüketim zinciri içerisinde devlet tarafından desteklenmektedir.

Ekonomik faaliyetlerden biri olan tarım sektörü, geniş olarak ele alındığında bitkisel üretim, hayvancılık, ormancılık ve su ürünleri alt sektörlerinden oluşmaktadır. Burada tarım sektörünün Türkiye ekonomisindeki yeri açıklanarak tarım sektörü içerisinde yer alan ve önemi yüksek olan su ürünleri alt sektörünün yapısı ve üretiminden kaynaklanan katma değeri açıklanacaktır.

3. Tarım Sektörünün Ekonomideki Yeri

Tarım sektörünün Türkiye ekonomisinde önemli bir yeri vardır. Sektör aktif nüfusun yüzde 41'ine karşı gelen, tam gün ya da kısmi çalışan 9,7 milyon kişi istihdam etmekte, Gayri Safi Milli Hasıla'nın oluşumuna yüzde 14,3 oranında katkıda bulunmaktadır. Tablo 1.'de GSMH ana sektörlerle göre sektör payları ve katma değerleri 1987 üretici fiyatlarına göre yıllar itibarıyla verilmiştir.

1998 yılında yüzde 9.6 oranında büyüme gösteren tarım sektörü üretimi 1999 yılında balıkçılıktaki (su ürünleri) yüzde 2.4 büyümeye karşılık çiftçilik ve hayvancılıktaki yüzde 5.5 ve ormancılıktaki yüzde 4 oranlarında düşüş sonucu yüzde 5.2 oranında gerilemiştir. 2000 yılının ilk yarısında ise, ilk üç aylık dönemde yüzde 1.1 ve ikinci üç aylık dönemde de yüzde 2 olmak üzere toplamda yüzde 1.7 oranında üretim artışı gerçekleşmiştir.

**Tablo. 1. Tarım, Sanayi, Hizmetler ve GSMH
(1987 Üretici Fiyatları ile Milyar TL.)**

	Ana Sektörler ve GSMH				Sektör Payları (%)		
	Tarım	Sanayi	Hizmetler	GSMH	Tarım	Sanayi	Hizmetler
1990	13.746	21.873	70.428	84.592	16.3	25.9	57.9
1991	13.663	22.504	48.720	84.887	16.1	26.5	57.4
1992	14.249	23.911	52.163	90.323	15.8	26.5	57.8
1993	14.129	25.898	57.650	97.677	14.5	26.5	59.0
1994	14.045	24.433	53.255	91.733	15.3	26.6	58.1
1995	14.230	27.476	57.322	99.028	14.4	27.7	57.9
1996	14.879	29.335	61.866	106.080	14.0	27.7	58.3
1997	14.550	32.337	67.988	114.874	12.7	28.1	59.2
1998	15.953	32.922	70.428	119.303	13.4	27.6	59.0
1999	15.121	31.248	65.316	111.684	13.5	28.0	58.5

Kaynak. T.C. Maliye Bakanlığı.

Ülkemiz ekonomisinde tarımın payı giderek azalmakta ise de, bu sektörün hala önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. 1999 verilerine göre gayri safi milli hasıladan tarım sektörü % 14, ihracat % 9.75 ve ithalat % 4.46 oranında pay almaktadır. Ülke nüfusunun % 35,3'ü kırsal kesimde yaşamakta ve bunların da önemli bir kısmı tarımla uğraşmaktadır

4. Su Ürünleri Sektörü

Tarım sektörünün alt sektörü olan su ürünleri sektörü hayvansal protein ihtiyacımızın karşılanmasında önemli bir yer almaktadır. Su ürünleri yüksek protein, yüksek enerji, mineral maddeler, bir çok vitamin ve sindirilebilirlik gibi özellikler açısından üstün nitelikli bir gıdadır. Su ürünleri, gerek halkımızın protein gereksinimlerinin karşılanmasına, gerekse beslenme alışkanlıklarının sağlıklı doğrultuda değiştirilmesine katkıda bulunabilecek bir kaynaktır.

Ülkemizde kişi başına yetersiz hayvansal protein tüketiminin istenilen düzeye çıkarılması gereği bulunmaktadır. Hayvansal protein açığının kapatılabilmesi için de özellikle su ürünleri önemli bir seçenektir. Su ürünleri besin değeri yüksek, doğal stokların yanında kültür yoluyla üretimi her geçen gün artış gösteren bir hayvansal besin maddesi olarak bu açığın kapatılmasında önemli bir kaynaktır.

Su ürünleri tarım sektörü içinde bitkisel üretim, hayvancılık, alt sektörlerinden sonra üretim değeri yönünden üçüncü sırada yer almaktadır. Su ürünleri üretim alanlarının ülkemiz için uygun ve yüksek potansiyel oluşturması tarım sektörü içerisinde daha önemli yere ve değere sahip olacağını göstermektedir. Tablo 2.de tarımsal üretim değerleri ve alt sektörlerin yeri gösterilmiştir.

Tablo 2. Tarımsal Üretim Değerleri (Milyar TL. 1994 Yılı Sabit Fiyatları)

Yıllar	Bitkisel Ürünler	Hayvancılık	Ormancılık	Su Ürünleri	Toplam
1994	566.713	202.033	22.666	42.608	834.020
1995	588.326	199.306	24.826	46.017	858.475
1996	629.629	199.778	24.475	37.200	891.082
1997	613.084	200.615	23.706	33.863	871.268
1998	677.287	203.116	23.480	36.482	940.365
1999	680.104	205.929	24.253	39.393	949.679

Kaynak DPT, Hazine Müsteşarlığı,

Tablodan da görüleceği gibi yıllar itibariyle tarımsal üretim değerleri içerisinde su ürünleri sektörünün payında 1995 yılından sonra düşüş, 1999 yılında ise tekrar bir yükselme kaydedilmiştir. 1999 yılında bitkisel üretim 680.104 milyar TL, hayvancılık 205.929 milyar TL, su ürünleri 39.393 milyar TL ve ormancılık ise 24.253 milyar TL katma değer sağlamıştır.

5. Su Ürünleri Üretimi

Türkiye su ürünleri üretim alanları bakımından önemli bir potansiyele sahiptir. Üretim kaynakları içinde su ürünleri üretim alanları 26 milyon hektar ile orman alanlarından fazla, tarımsal alanlara ise yakındır. Ülkemiz su ürünleri üretim alanlarının büyük bir kısmını oluşturan denizler 8333 km.lik bir kıyı şeridinde sahip olup, ortalama sıcaklık ve tuzluluk açısından farklı özellikler göstermektedir. İç su kaynakları açısından baraj gölü ve göletlerin

alanı GAP'ın bitmesi ile bu günkü alanın üç katına çıkacaktır. Bu su ürünleri üretimi için oldukça önemli bir potansiyeldir.

Ülkemiz su ürünleri üretimi bakımından 161 dünya ülkesi arasında 30'uncu, Avrupa ülkeleri arasında 6'ncı sırayı almaktadır. Su ürünlerindeki artış 1960-1970 yılları arasında % 7.2, 1970-1980 yılları arasında % 8.7'lik artış eğilimi göstermiş, 1984-1986 yılları arasında % 1.1'lik bir düşüş yaşanmıştır. 1992 yılında tekrar 1990 yılına göre % 15.24 lük artış, 1994 yılında % 24.41'lik artışlar kaydedilmiştir. 1995 yılında 649.200 ton olan toplam su ürünleri üretimimiz inişli çıkışlı bir seyir izlemiş, 1999 yılında toplam üretimimiz 636.824 ton olarak gerçekleşmiştir. Türkiye su ürünleri üretimindeki gelişmeler yıllar itibariyle Tablo 3'de verilmiştir.

Bu önemli potansiyele rağmen su ürünlerinden sağlanan toplam üretim miktarı 1999 yılı istatistiklerine göre toplam üretim 636.824 ton olarak gerçekleşmiştir. Üretimin 523.634 tonu denizlerden (% 82), 50.190 tonu iç sulardan (% 8) ve 63.000 tonu (% 10) yetiştiricilikten elde edilmiştir. Üretim de yıllara göre sürekli dalgalanmalar görülmektedir. Bu da pelajik balık (özellikle hamsi) balık avcılığına bağlı olarak değişmektedir. Yetiştiricilik yoluyla üretimde yıldan yıla artış görülmektedir. Son yıllardaki artışta özellikle deniz balıkları yetiştiriciliği öne çıkmaktadır.

Tablo. 3. Su Ürünleri Üretiminin Yıllara Göre Dağılımı (Ton)

Yıllar	Deniz Ürünleri Üretimi	İç Su Ürünleri Üretimi	Kültür Ürünleri Üretimi	Toplam Üretim
1992	404.766	40.370	9.210	454.346
1993	502.031	41.575	12.438	556.044
1994	542.268	42.838	15.998	601.104
1995	582.610	44.983	21.607	649.200
1996	474.243	42.202	33.201	549.646
1997	404.350	50.460	45.450	500.260
1998	432.700	54.500	56.700	543.900
1999	523.634	50.190	63.000	636.824

Kaynak. D.İ..E. Türkiye İstatistik Yıllığı 2000

Ülkemiz deniz ürünleri üretiminin yüzde paylarında Doğu Karadeniz önde gelmektedir (% 48). Önceki yıllardan farklı olarak 1998 yılında bunu Ege denizi izlemektedir. (%17). Batı Karadeniz ve Marmara eşit paya sahip olup (% 15), en düşük pay Akdeniz'indir (% 5).

Deniz ürünleri avcılığından kaynaklanan üretimindeki bölgeler arasındaki farklılık av filosuna da bağlıdır. Üretimin yoğun olduğu bölgelerde tekne sayısı da fazladır. Ülkemizde su ürünleri sektörü teşviklerin etkisiyle 1980 yılından sonra, balıkçı teknelerinin sayısı, boy ve motor güçleri ile av araç ve gereçlerinde önemli gelişmeler meydana gelmiştir. Toplam tekne sayısı 1991 yılında 8.646 adetten, yıllık ortalama % 2.13' lük bir artışla 1998 yılında 10.023 adede ulaşmıştır.

Deniz ürünleri üretiminin önemli bir kısmını hamsi, istavrit, sardalya ve palamut gibi pelajik balıklar oluşturmaktadır. Üretim miktarı olarak en büyük paya sahip olanlar, Karadeniz'de hamsi, istavrit, kefal; Akdeniz'de sardalya, kefal; Ege Denizi'nde sardalya;

Marmara’da hamsi, istavrit ve kefaldir. Dip balıklarından Karadeniz’de kalkan, mezgit, barbunya, Ege ve Akdeniz’de tekir, berlam ve iskarmoz balıkları ön sırada yer almaktadır.

İç su ürünleri üretimi için potansiyel yüksek olmasına rağmen, üretim miktarı oldukça düşüktür. Son on yıllık verilere göre toplam üretimin % 7-19’u iç sulardan karşılanmaktadır. 1999 istatistiklerine göre toplam 50.190 ton olan iç su üretimin büyük bir kısmını alabalık, sazan, kefal ve yayın balıkları oluşturmaktadır.

Yetiştiricilik yoluyla su ürünleri üretiminde son yıllarda büyük bir gelişme görülmüş, son 15 yıl içerisinde gösterdiği performansla önemli aşamalar kaydetmiş olan kontrollü iç su balık yetiştiriciliği, toplam üretim içerisinde iç sulardan avcılıkla elde edilen miktarı geçmiştir. 1988 yılında 4.100 ton olan üretim, su ürünleri yetiştiriciliğine olan ilgi ve talebin artması ile 13-14 kat artarak 1999 yılında 63.000 tona ulaşmıştır. İç su balıkları olarak alabalık (tatlı su ve deniz de) deniz balıkları yetiştiriciliğinde de çipura, levrek mercan, az miktarda da karidestir.

Yetiştiricilik konusunda teknolojik ve ekonomik ilerlemeler ile yetiştiriciliğimiz son on yılda hızlı bir gelişme göstermiştir. Bu kapsamda yetiştiricilik desteklenmiş ve 1971 yılında 1 adet olan yetiştiricilik tesisi 1999 yılında 1.444 adete yükselmiştir. 1988 yılında yetiştiriciliğin payı binde 6 iken , son on yıldaki artışla 1999 yılında % 10’a yükselmiştir. Bu oran dünyadaki yetiştiricilik yoluyla elde edilen üretim payına hemen hemen denk gelmektedir. Bu artışın nedeni; yetiştiriciliğin devlet tarafından desteklenmesi, yavru temini ve kamunun finanse ettiği araştırma ve geliştirme faaliyetleri yoluyla özendirilmesinden ileri gelmektedir. Tablo 4’de 1999 yılı itibariyle yetiştiricilik tesislerinin sayıları verilmiştir.

Tablo. 4. Su Ürünleri Üretim İşletmelerinin Dağılımı (1999)

Yetiştiricilik Tesisleri	Faaliyette		İnşaat Aşamasında		Toplam	
	Adet	Kapasite (Ton/Yıl)	Adet	Kapasite (Ton/Yıl)	Adet	Kapasite (Ton/Yıl)
İç Su Ürünleri Üretim Tesisleri	887	28.993	233	10.212	1.120	39.205
Deniz Ürünleri Üretim Tesisleri	192	16.642	132	7.820	324	24.462
Toplam	1.079	45.635	365	18.022	1.444	63.657

Kaynak. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı

6. Türkiye’nin Dış Ticareti

Türkiye coğrafi konumu ve üretim olanaklarının geniş olmasıyla dış pazarlamaya uygun ürünler üretmektedir. Bu da ülkemiz için uluslararası ticareti ön plana çıkarmaktadır. Tarımsal üretim olarak ürettiği ürünler ülkenin dış ticaretinde önemli yer tutmaktadır. 1980 li yıllarda tarım sektörünün toplam ihracattaki payı yüzde 57, ithalattaki payı ise yüzde 51 düzeylerinde gerçekleşmiştir. Bu oranlar yıllar itibariyle inişli çıkışlı olmasına rağmen yine de tarımsal ürünlerin toplam dış pazarlamada ülke ekonomisine sağladığı katma değer yadsınamaz büyüklüktedir. Tarımsal dış ticaret içerisindeki yeri 1999 yılında ihracatta 2.592 milyar Dolar ile (%10), ithalatta 1.814 milyar Dolar (% 4.6) ile yer almıştır. Tablo 5’de Türkiye’nin dış ticaretinde tarımın payı verilmiştir.

Tablo 5. Türkiye'nin Dış Ticarete Tarımın Payı (Milyon Dolar)

Yıllar	1980	1985	1990	1995	1997	1998	1999
İHRACAT							
Genel İhracat	2.910	7.958	12.959	21.636	26.261	26.974	26.588
Tarım Ürünleri İhracatı	1.672	1.719	2.347	2.307	2.893	2.913	2.592
Tarımın Genel İhracattaki Payı (%)	57.46	21.60	11.81	10.66	11.02	10.80	9.75
İTHALAT							
Genel İthalat	7.909	11.343	22.302	35.708	48.559	45.921	40.687
Tarım Ürünleri İthalatı	51	375	1.318	2.444	3.093	2.597	1.814
Tarımın Genel İthalattaki Payı (%)	0.64	3.31	5.91	6.84	6.37	5.66	4.46

Kaynak Dış Ticaret Müsteşarlığı

7. Su Ürünleri Dış Ticareti

Türkiye su ürünleri sektörü uzun vadede incelendiğinde, su ürünleri kaynaklarından gıda sanayiinde giderek daha fazla yararlanıldığı ve ürünlere daha fazla değer kazandırıldığı görülmektedir. Su ürünlerinin taze olarak tüketilmesinin gün geçtikçe çeşitli koşullara bağlı olarak zorlaşması, su ürünleri sanayii ürünlerinin raf ömrünü uzatmaya yönelik çalışmalar yapmaya itmiştir. Su ürünlerinin yapısının çok hassas olması ve üzerinde mikroorganizmanın, ürünün yüksek besin değerinden çok çabuk bozulmaya başlaması koruma yöntemlerinin ve işleme teknolojisinin önem kazanmasına neden olmuştur. İşlemlerin raf ömrü uzatmadaki etkinliği basit işlemden (soğutma) karmaşık konserve işleme doğru artmaktadır.

Dünya su ürünleri ticareti 1996 yılında yaklaşık 52 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Bu ticaretin % 90'ından fazlasını işlenmiş ürünler oluşturmaktadır. Dondurulmuş su ürünleri ticareti, özellikle 1980'lerde önemli artışlar göstermiş ve bu gün toplam ticaretin % 40'ını oluşturmuştur. Konserve edilmiş su ürünleri toplam ticaret içinde % 10'luk bir paya sahip olup, çoğunluk konserve ton balığı olmakla beraber, kabuklu konserve ticareti son on yılda önemli ölçüde artmıştır.

İhracatçıların ve üreticilerin sadece yetiştirdiği ürünü pazarlaması günümüz koşullarında yeterli değildir. Üretilen ürünün kalitesi, devamlılığı ve fiyat tutarlılığı gibi önemli unsurlar yıldan yıla daha çok önem kazanmakta ve büyük ölçüde alıcıların tercihlerini değiştirmelerine neden olabilmektedir.

Türkiye su ürünleri dış Pazar açısından hem ithal eden hem de ihraç eden bir ülkedir. Tablo 6'dan görülebileceği gibi miktar olarak ithalat ihracatın iki katı, parasal değer olarak da ihracat ithalatın yaklaşık bir buçuk katı düzeyindedir. 1996-1997 yıllarında ihracat hem miktar hem de parasal getiri bakımından 1994-1995 yıllarına oranla gerilemiştir.

İthalat-ihracat dengesinde ülkemiz lehine artı bir gelişme vardır. Bu gelişmeyi çok daha üst düzeylere yükseltmek, su ürünleri sanayiine hammadde oluşturacak balık ve diğer canlıların planlı bir şekilde işletimi, taze tüketimdeki kayıpların önlenmesi, sanayiye giren miktarların arttırılmasıyla mümkün olacaktır.

7.1. Su Ürünleri İthalatı

Ülkemiz su ürünleri ithalatı 1994-1998 yılları itibariyle miktar ve değer olarak Tablo da verilmiştir. Su ürünleri ithalatında işlenmiş ürünlerin toplam ithalat içindeki payı giderek artmaktadır. Balık ithalatı Avrupa Birliği ülkelerinden Hollanda, İngiltere ve Norveç ile bazı Afrika ülkelerinden Gana, Fildişi Sahilleri ve Uzak doğu ülkelerinden Singapur, Tayland'dan yapılmaktadır.

İthalatımızda ikinci büyük kalem olarak, yumuşakça ve kabuklular gurubu görülmektedir. Bunlar toplam ithalatımızın yaklaşık yüzde 6'lık bir oranını teşkil etmektedir. Bu ithalat daha çok AB ve Uzakdoğu ülkelerinden işlenmiş ürünler olarak yapılmaktadır. Gelir seviyemizdeki değişimler insanların zevklerine yansımakta ve bunun sonucu olarak süs balığı ithalatı da yapılmaktadır. Özellikle Uzak Doğu (Singapur)'dan her türlü tropikal canlı balık ithalatı yapılmaktadır.

Tablo 6. Türkiye'nin Su Ürünleri İthalatı ve İhracatı (Miktar Ton) Değer 1000 Dolar

Yıllar	1994		1995		1996		1997		1998	
	Miktar	Değer	Miktar	Değer	Miktar	Değer	Miktar	Değer	Miktar	Değer
Su Ürünleri İthalatı	57.354	38.924	60.771	51.779	66.521	62.539	87.228	83.427	74.279	75.080
Su Ürünleri İhracatı	31.176	83.782	38.885	99.132	28.980	112.251	36.476	129.767	28.992	98.936

Kaynak . Dış Ticaret Müsteşarlığı

7.2. Su Ürünleri İhracatı

Su ürünlerinde üretilen ürünlerin taze olarak ihracatı av mevsimlerine bağlıdır. Dondurulmuş, tuzlanmış ve konserve edilmiş su ürünlerinin ihracatı dış Pazar talebine bağlıdır. Geçmiş yıllarda Türkiye su ürünleri ihracatının büyük bir bölümünü taze-soğutulmuş balıklar oluşturmuştur. Fakat günümüzde ihracat yapısının ağırlığını işlenmiş konserve balık ürünleri almıştır. 1998 yılında su ürünleri ihracatımızın yaklaşık yüzde 82.5'ini bu ürünler oluşturmaktadır. Tablo 6'da su ürünleri ihracatının miktar ve parasal olarak değeri verilmiştir.

Su ürünleri ihracatının yapıldığı ülkeler ağırlıklı olarak Almanya, İngiltere, İtalya ve Fransa'dır. Bu ülkelere çoğunlukla konserve balık ihraç edilmektedir. Ayrıca Uzakdoğu pazarlarına olan ihracatımız son yıllarda gelişmeye başlamış olup, Japonya ve Hong Kong ihracatın gerçekleştirildiği başlıca ülkeler olmuştur. Özellikle kabuklu ve yumuşakçalar bu pazarlar tarafından talep edilmektedir. Toplam ihracatın yaklaşık % 85'i Japonya, AB ve ABD'ye yapılmaktadır.

Son yıllarda Türkiye su ürünleri ihracatında önem kazanan bir başka ürün de kontrollü yetiştiricilik yoluyla üretilen balıklardır. Bunların başında çipura, levrek önde gelen ürünlerdir.

Ülkemiz su ürünleri ihracatının dünya ticareti açısından bir değerlendirmesi yapıldığında, yönelmiş olduğumuz pazarların doğru pazarlar olduğunu söylemek mümkündür. Ancak sahip olduğumuz kaynakları verimli kullanma açısından ihracatımızın yaklaşık % 80'ini oluşturan dondurulmuş balık ürünleri ihracatımızın ileri derecede işlenmiş formlara kaydırılması gereksinimi açıktır.

8. Sonuç

Tarım politikaları; geniş bir etki alanına sahip olması nedeniyle, ülkelerin ekonomik, sosyal ve siyasal politikalarının belirlenmesinde önemli rol oynar. Yapısı gereği tarım sektörü devletin denetim ve kontrolündedir. Bunun ülkelere göre amaç ve uygulanış şekli farklılık gösterse de sonuçta üreticilere saygın ve yeterli saygın ve yeterli bir yaşam standardı sağlanmasının yanı sıra, tüketicilere uygun fiyatla yeterli ürün arzının garanti edilmesi şeklinde özetlenebilir.

Doğal kaynakların yönetimi, kullanımı ve korunmasına ilişkin özendirici önlemlerin alınması, doğal çevrenin korunması ve devamlılığının sağlanması için ülke düzeyinde Ar-Ge çalışmaları desteklenmeli ve özendirilmelidir.

Artan nüfus ve refah seviyesine bağlı olarak değişen gıda tüketim artışının yeterli ve dengeli karşılanabilmesi için mevcut doğal kaynakların verimli kullanılması gerekmektedir. Bunun için birim alana düşen verimin artırılması için tarımsal yapının dönüşümünü sağlamak, tarım sektörünü kaynak yaratan bir sektör haline getirmek amacıyla destekleme politikalarının diğer politikalarla entegre olabilecek bir yapıya dönüştürülmesi gerekmektedir.

Türkiye deniz ve iç suları ve iklim kuşağı bakımından su ürünleri yetiştiriciliğine son derece uygun koşulları içeren Ülkemizin var olan bu potansiyelini harekete geçirmek için, eğitilmiş insan gücünden verimli bir şekilde yararlanılması gerekmektedir. Varolan kaynakların korunması, geliştirilmesi ve etkin bir şekilde kullanımı için gerekli çalışmalar yapılmalıdır. Öncelikle çevre kirliliği önlenmeli, kıyılarda ve iç sularda balık yetiştiriciliği işletmelerinin kurulması özendirilmelidir. Yakın zamana kadar devam eden su ürünleri işletme kredileri yeni girişimcilere düşük faizli olarak kullanılmalıdır.

Su Ürünleri stoklarının korunması ve kaynakların verimli işletilmesi için avcılık bilimsel verilere göre düzenlenmeli, bu amaçla stok araştırmalarına ağırlık verilmelidir. Avcılık yoluyla yapılacak su ürünleri üretiminde teorik olarak artışlar beklenmemeli, sürdürülebilir avcılığı sağlayıcı tedbirler olarak doğal kaynaklar zaman zaman balıklandırılmalıdır. Açık deniz balıkçılığına geçiş imkanları yaratılmalıdır.

Su ürünleri yetiştiriciliği, özellikle Ege denizinde ağ kafeslerde balık yetiştiriciliği çevreyi kirletmeden diğer sektörlerle koordineli bir şekilde yürütülmesi için bürokratik engellerden müdahalelerden kurtarılarak, daha açıkarda yapılması için teşvik edilmeli ve özendirilmelidir.

Su ürünleri işleme ve değerlendirme tesisleri yalnızca AB üyesi için değil, iç tüketim ve diğer ülkeler de dikkate alınarak teknik ve hijyen standartlar bakımından yeterli düzeye getirilmeli, Su ürünleri ihracatını arttırıcı tedbirler alınmalı, bu anlamda kalite ve marka öne çıkarılarak, dış pazarlarda daha etkin olunmalıdır.

9. Kaynaklar

1. ACARA, A. (1996). Su Ürünleri Ekonomisi, Üretim, Miktar, Fiyat ve Değer Değişimleri 1995, İktisadi Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, Kasım 1996, Ankara
2. ÇELİKKALE, M. S., DÜZGÜNEŞ, E., OKUMUŞ, İ., (1999) “Türkiye Su Ürünleri Sektörü”, Potansiyeli, Mevcut Durumu, Sorunları ve Çözüm Önerileri. İstanbul Ticaret Odası Yayın No. 1999-2
3. DİE (2000). Türkiye İstatistik Yıllığı 2000 Ankara
4. D.İ.E. (2001)., Türkiye Ekonomisi İstatistik ve Yorumlar, Mayıs-Haziran 2001, Ankara
5. DOĞAN, K., (1995) "Su Ürünleri Sektörünün Türkiye Ekonomisindeki Yeri" Su Ürünleri Enformasyon Dergisi, Sayı 30, s. 6-14
6. DOĞAN, K., (1996). "Su Ürünleri Sektörü Türkiye Ekonomisinin Neresinde". SÜMDER, Su Ürünleri Mühendisleri Dergisi, Sayı 1. s, 15-20
7. DOĞAN, K., (2000) “Su Ürünleri Ekonomisi Ders Notları” 87 s.
8. DPT. (2001) Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Su Ürünleri ve Su Ürünleri Sektörü Özel İhtisas Raporu, DTP. 2575-ÖİK. 588 Ankara 2001
9. DPT. (2000), Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Tarımsal Politikalar ve Yapısal Düzenlemeler Özel İhtisas Komisyonu Raporu, DTP. 2516-ÖİK.534, Ankara 2000.
10. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı. (2000) Ülkemiz Su Ürünleri Sektörünü Geliştirme Stratejileri, Yayın No. 8, Ankara
11. ÜSTÜNDAĞ, E., AKSUNGUR, M., DAL, A., YILMAZ, C., (2000). Karadeniz Bölgesi'nde Su Ürünleri Yetiştiriciliği Yapan İşletmelerin Yapısal Analizi ve Verimliliğinin Belirlenmesi, Su Ürünleri Merkez Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü Trabzon
12. T.C. Merkez Bankası. (2000), Yıllık Rapor 2000, Ankara
13. T.C. Maliye Bakanlığı (2001), Yıllık Ekonomik Rapor 2000
14. YÜKSELER, Z. (1999) Tarımsal Destekleme Politikaları ve Doğrudan Gelir Desteği Sisteminin Değerlendirilmesi, DPT Müsteşarlığı, Ankara

Tarım İstanbul TKB İstanbul İl Müdürlüğü Yayın Organı, 80: 8-12 (2002)

TARIM İSTANBUL